

Fren açma kuvvetinin azaltılabilmesinin bir yolu da konik fren kullanımıyla mümkündür.

$$\text{Frenleme kuvveti [N]} \quad F = \frac{P_u \cdot \sin \gamma}{\mu} = 2 \cdot P_n \cdot \sin \gamma \quad (5.20)$$

$$\text{Frenleme momenti [Nm]} \quad M_f = \frac{F}{\sin \gamma} \cdot \mu \cdot R = 2 \cdot P_n \cdot \mu \cdot R \quad (5.21)$$

P_u [N] Çevresel kuvvet

P_n [N] Normal kuvvet

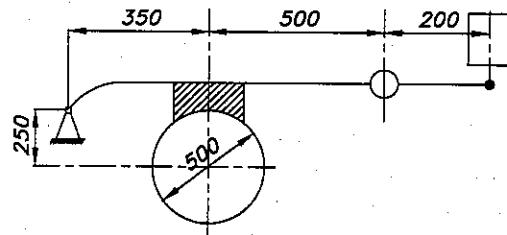
R [N] Sürtünme yüzeyinin ortalama yarıçapı (Şekil 5.8)

μ Sürtünme katsayısı (Tablo 5.1)

PROBLEM 5.1

Şekilde görülen tek pabuçlu frende boyutlar [mm] cinsinden belirtilmiştir. Sürtünme katsayısı $\mu = 0,30$ dur. Ağırlıklar ise: Fren ağırlığı $200 N$ Magnet çekirdeği ağırlığı $50 N$ Kol ağırlığı $120 N$ (uniform kabul edilecek) Takoz (pabuç) ağırlığı $15 N$ olduğuna göre:

- Fren ağırlığının aynı değerine karşılık hangi dönüş yönünde maksimum fren momenti sağlanabilir?
- Fren açıcı magnetin çekme kuvveti ne kadardır?
- Magnet açıcısı $h = 12,5 mm$ 'lik kursuna karşılık pabuçlardaki c radyal açılma ne kadardır?

Şekil 5.9 Problem 5.1

ÇÖZÜM:

- Fren kasnağının saat ibreleri yönünde dönüş için fren kolunun denge denklemi:

$$\sum M_A = 0$$

$$G_m \cdot l + G \cdot a + G_k \cdot c + G_p \cdot b - P \cdot b = 0$$

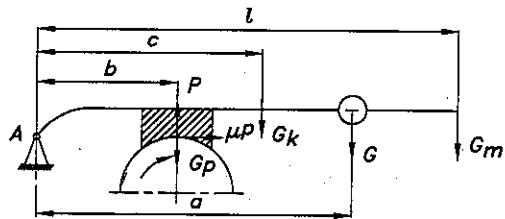
$$P = (G_m \cdot l + G \cdot a + G_k \cdot c + G_p \cdot b) \cdot (l / b)$$

Fren kasnağının saat ibrelerinin ters yönünde dönmesi halinde fren kolunun denge denklemi:

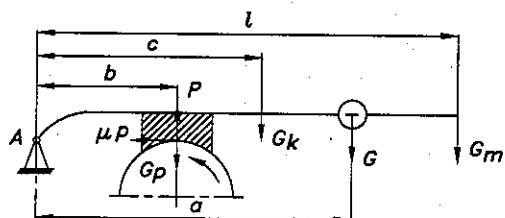
$$\sum M_A = 0$$

$$G_m \cdot l + G \cdot a + G_k \cdot c + G_p \cdot b - P \cdot b = 0$$

$$P = (G_m \cdot l + G \cdot a + G_k \cdot c + G_p \cdot b) \cdot (l / b)$$

Şekil 5.10 Problem 5.1

Şekil 5.11 Problem 5.1

Her iki dönüş yönünde de pabuç basma kuvvetleri aynı olduğundan frenleme momentleri de değişmemektedir. Bunun nedeni şekildeki boyutlardan görüldüğü üzere P sürtünme kuvvetinin fren kolunun A mafsal noktasından geçmiş olmasıdır.

Sayısal değerler yerine konulursa:

$$a = 85 \text{ cm} ; b = 35 \text{ cm} ; l = 100 \text{ cm} ; c = l/2 = 52,5 \text{ cm}$$

$$G_m = 50 \text{ N} ; G = 200 \text{ N} ; G_k = 120 \text{ N} ; G_p = 15 \text{ N}$$

$$P = (50 \cdot 150 + 200 \cdot 85 + 120 \cdot 52,5 + 15 \cdot 35) \cdot (1/35)$$

$$P = 830,7 \text{ N}$$

Fren momenti:

$$M_f = P \cdot \mu \cdot \frac{D}{2} = 830,7 \cdot 0,3 \cdot \frac{50}{2} = 6230 \text{ Ncm}$$

bulunur.

b) Fren açısı Z kuvvetinin bulunması:

Z'nin hesabı için, ya pabuç basma şeklindeki ağırlıkların etkisini yenmesi veya doğrudan P pabuç basma kuvvetini yenmek gereklidir.

$$\sum M_A = 0$$

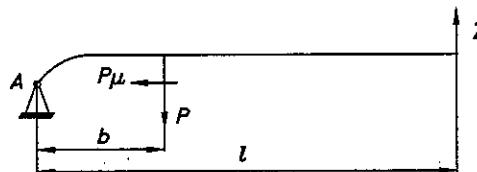
$$Z \cdot l - P \cdot b = 0$$

$$Z = \frac{b}{l} \cdot P = \frac{35}{105} \cdot 830,7 = 276,9 \text{ N}$$

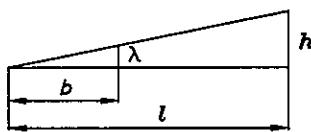
c)

$$\frac{\lambda}{h} = \frac{b}{l} \quad \lambda = h \cdot \frac{b}{l}$$

$$\lambda = 12,5 \cdot \frac{35}{105} = 4,16 \text{ mm}$$

Şekil 5.12 Problem 5.1

Şekil 5.13 Problem 5.1

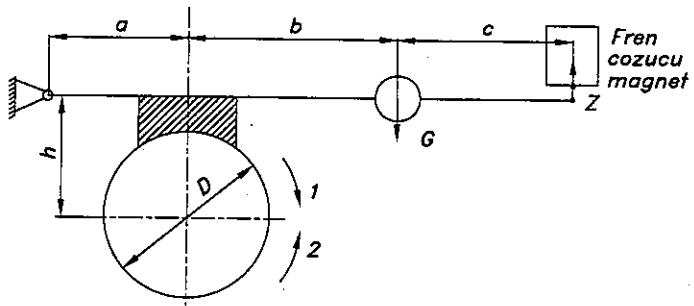
bulunur.

PROBLEM 5.2

Şekilde görülen tek pabuçlu fren ağırlığı $G = 200 \text{ N}$ ve fren çözüçünün çekirdek ağırlığı $G' = 40 \text{ N}$ dur. Boyutlar $D = 400 \text{ mm}$; $b = 650 \text{ mm}$; $c = 350 \text{ mm}$; $h = 250 \text{ mm}$ olarak verilmiştir. Pabuç-fren yüzeyinde sürtünme katsayısı 0,4 olduğuna göre :

- (1) dönme yönü için fren momentini hesaplayınız.
- (2) dönme yönü için fren momentini hesaplayınız.
- Freni açmak için gerekli Z çekme kuvvetini bulunuz.

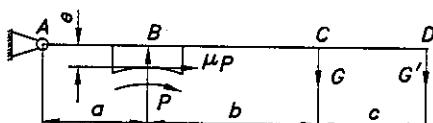
Not : Frenle ilgili diğer ağırlıklar ihmal edilecektir.

Şekil 5.14 Problem 5.2

ÇÖZÜM :

- a) Fren kasnağının (1) dönüş yönü için frenleme momenti.

Şekil 5.15 Problem 5.2

Fren kolunu sistemden ayırip dengede olma koşulunu yazarsak:

$$\sum M_A = 0$$

$$P \cdot a + P \cdot \mu \cdot e - G \cdot (a + b) - G' \cdot (a + b + c) = 0$$

$$\text{Burada } e = h - \frac{D}{2} = 250 - \frac{400}{2}$$

$$e = 50 \text{ mm}$$

Verilen sayısal değerleri yerlerine koyarsak,

$$P \cdot 300 + P \cdot 0,4 \cdot 50 - 200 \cdot (300 + 650) - 40 \cdot (300 + 650 + 350) = 0$$

$$320 \cdot P - 190000 - 52000 = 0$$

$$P = 756 \text{ N} \text{ olarak pabuç basma kuvveti elde edilir.}$$

Teğetsel kuvvet:

$$T = P \cdot \mu = 756 \cdot 0,4 = 302,4 \text{ N}$$

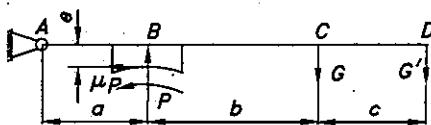
Frenleme momenti:

$$M_f = T \cdot \frac{D}{2} = 302,4 \cdot \frac{400}{2} = 60500 \text{ Nmm} = 60,5 \text{ Nm}$$

olur.

- b) Fren kasnağının (2) dönüş yönü için frenleme momenti.

Bu halde fren koluna etkiyen kuvvetler içinde sadece sürtünme kuvveti ters yönlü olmaktadır. Buna göre fren kolunun denge denklemi:

Şekil 5.16 Problem 5.2

$$\sum M_A = 0$$

$$P \cdot a - P \cdot e - G \cdot (a + b) - G' \cdot (a + b + c) = 0$$

şeklindedir. Sayısal değerlere geçirilirse pabuç basma kuvveti :

$$P \cdot 300 - P \cdot 0,4 \cdot 50 - 200 \cdot (300 + 650) - 40 \cdot (300 + 650 + 350) = 0$$

$$280 \cdot P - 190000 - 52000 = 0$$

$$P = 864 \text{ N} \quad \text{olarak elde edilir.}$$

Teğetsel kuvvet :

$$T = p \cdot \mu = 864 \cdot 0,4 = 345,6 \text{ N}$$

Frenleme momenti:

$$M_f = T \cdot \frac{D}{2} = 345,6 \cdot \frac{400}{2} = 69120 \text{ Nmm} \equiv 69 \text{ Nm}$$

olur. Fren momenti bu dönüş yönünde daha büyük olduğundan çalışma bakımından daha elverişlidir.

c) Freni çözmek için G ve G' ağırlıklarının etkisini yemek yeterlidir. Buna göre kolu denge denklemi yazarsak

$$\sum M_A = 0$$

$$200 \cdot (65 + 30) + 40 \cdot (35 + 65 + 30) = z \cdot (35 + 65 + 30)$$

$$200 \cdot 95 + 40 \cdot 130 = 130 \cdot z$$

$$19000 + 52000 = 130 \cdot z$$

$$Z = 186 \text{ N}$$

bulunur.

PROBLEM 5.3

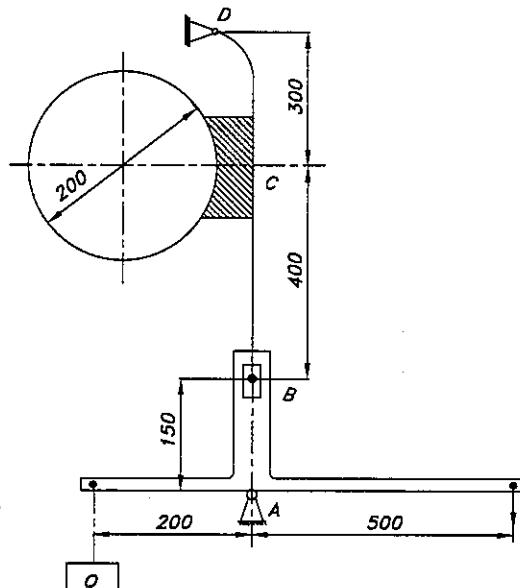
Şekilde görüldüğü gibi $Q = 1250 \text{ kg}$ 'lik bir yük 2 halatlı basit palanga ile tambura asılıdır. Yükün frenlenmesi de, tamburla bitişik fren kasnağı ile yapılmaktadır. Makara yatağı kaymamalı; çalışma şartları hafif-ortadır. Tambur çapı, fren kasnağı çapı ve fren kolu ölçülerini şekil üzerinde [mm] cinsinden verilmiştir. Buna göre :

- Tel halat çapını hesap ediniz.
- Verilen tambur çapı uygun mudur?
- Fren emniyet katsayısı $v=1,5$ seçilerek frenlenmesi gereklili momentin değerini bulunuz.
- Fren kuvveti K ne kadar olmalıdır? (sürtünme katsayısı $\mu = 0,5$ alınacaktır)

PROBLEM 5.5

Sekilde ölçüleri verilen tek pabuçlu frende pabuçla kasnak arasındaki sürtünme katsayısi $\mu = 0,30$ tür. Ölçüler [mm] olarak verilmiştir. $Q = 200 \text{ N}$ olduğuna göre:

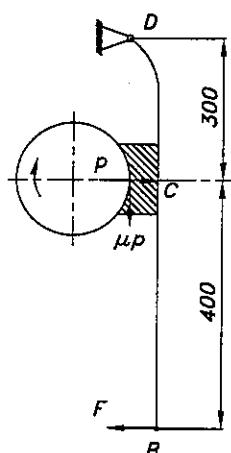
- Frenin sağlayacağı fren momenti ne kadardır?
- Freni çözmek için gerekli K kol kuvvetini hesaplayınız. (Fren kolları ve fren pabucu ağırlıksız kabul edilecektir.)

Sekil 5.23 Problem 5.5

ÇÖZÜM :

- Fren kolu iki farklı parçadan oluşmaktadır. Bunların ayrı ayrı denge durumları yazılarak pabuç basma kuvveti elde edilir.

Sekil 5.24 Problem 5.5

$$\sum M_D = 0$$

$$P \cdot 300 - F \cdot 700 = 0$$

Buradan

$$P = \frac{700}{300} \cdot F$$

elde edilir.

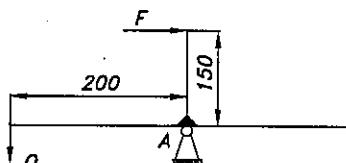
$$\sum M_A = 0$$

$$F \cdot 150 - Q \cdot 200 = 0$$

$$F = \frac{200}{150} \cdot Q = \frac{200}{150} \cdot 200$$

$$F = 266,6 \text{ N}$$

çkar.

Sekil 5.25 Problem 5.5

Bu değer daha önceden bulunan $P = \frac{700}{300} \cdot F$ ifadesinde yerine konulursa:

$$P = \frac{700}{300} \cdot 266,6 = 622 \text{ N}$$

elde edilir.

Teğetsel kuvvet:

$$T = P \cdot \mu = 622 \cdot 0,30 = 186,6$$

Frenleme momenti:

$$M_f = T \cdot \frac{D}{2} = 186,6 \cdot \frac{200}{2} = 18660 \text{ Nmm} = 18,6 \text{ Nm}$$

bulunur.

- b) K kol kuvvetinin hesabı: Freni çözmek için Q ağırlığının veya B noktasında Q 'dan dolayı oluşan F kuvvetinin etkisi yenilmelidir. (a) şıklıkta durum ele alınırsa:

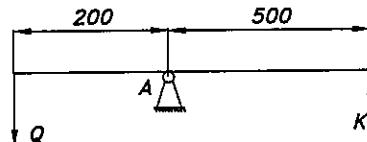
$$\sum M_A = 0$$

$$Q \cdot 200 - K \cdot 500 = 0$$

$$F = \frac{200}{500} \cdot Q = \frac{200}{500} \cdot 200$$

$$K = 80 \text{ N}$$

bulunur.

Şekil 5.26 Problem 5.5

PROBLEM 5.6

Şekilde gösterilen bir çift pabuçlu fren ait değerler:

Fren kasnağı çapı : $D = 200 \text{ mm}$

Kola ait uzunluklar : $a = 180 \text{ mm}$

$l = 300 \text{ mm}$

$L = 430 \text{ mm}$

Yay kuvveti : $p' = 600 \text{ N}$

Çözücü kolunun

yatayla yaptığı açı : $\alpha = 30^\circ$

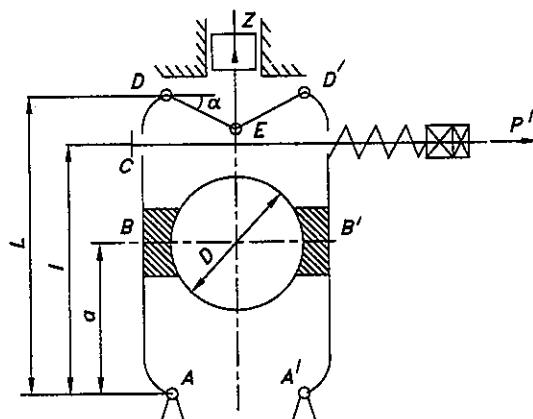
Pabuç-kasnak sürtünme

katsayısı : $\mu = 0,25$

olduğuna göre;

a) Bu mekanizmanın sağladığı frenleme etkisini (pabuç basma kuvvetini, fren momentini) bulunuz.

b) Fren gevşetici için gerekli Z çekme kuvvetini hesaplayınız.

Şekil 5.27 Problem 5.6

ÇÖZÜM :

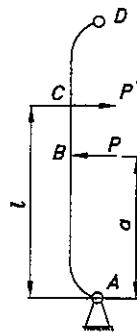
- a) P yay kuvvetinden dolayı kasnağa gelen pabuç basma kuvveti olsun. Frenin AD koluna ait denge koşulu yazılırsa P için :

$$\sum M_A = 0$$

$$p' \cdot l - p \cdot a = 0$$

$$600 \cdot 300 + p \cdot 180 = 0$$

$$p = 1100 \text{ N} \quad \text{bulunur.}$$

Sekil 5.28 Problem 5.6

Teğetsel kuvvet:

$$T = p \cdot \mu = 1100 \cdot 0,25 = 275 \text{ N}$$

çift pabuçtan dolayı kuvvet çifti olarak kasnağa etki ederler. Buna göre, frenleme momenti:

$$M_f = 2 \cdot T \cdot \frac{D}{2} = 2 \cdot 275 \cdot \frac{20}{2} = 5500 \text{ Ncm}$$

olur.

- b) Frenin çözülebilmesi için yay kuvvetinin (veya pabuç basma kuvvetinin) yenilmesi gereklidir. Bunun için AD kolunun D noktasına gelen kola dik kuvvette F_l dersek, şeviden:

$$F_l = F \cdot \cos \alpha$$

olduğu hemen görülür. Bu kolun denge durumu gözönünde bulundurulursa:

$$\sum M_A = 0$$

$$F \cdot \cos \alpha \cdot L - p' \cdot l = 0$$

denge denkleminden, $\alpha = 30^\circ$ ve

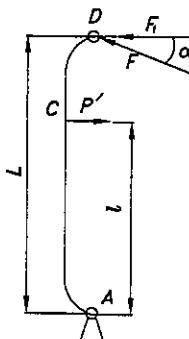
P' , L , l 'nin verilen değerleri

için

$$F = 531,7 \text{ N} ; F_l = 460 \text{ N}$$

bulunur.

Z fren çözme kuvveti:

Sekil 5.29 Problem 5.6

DED' üçgeninde

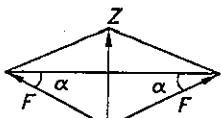
$$\frac{z}{\frac{2}{F}} = \sin \alpha$$

bağıntısı ile bulunur. Değerler yerine konursa :

$$z = 2 \cdot F \sin \alpha = 2 \cdot 531,7 \cdot \sin 30^\circ$$

$$z = 531,7 \text{ N}$$

olarak elde edilir.

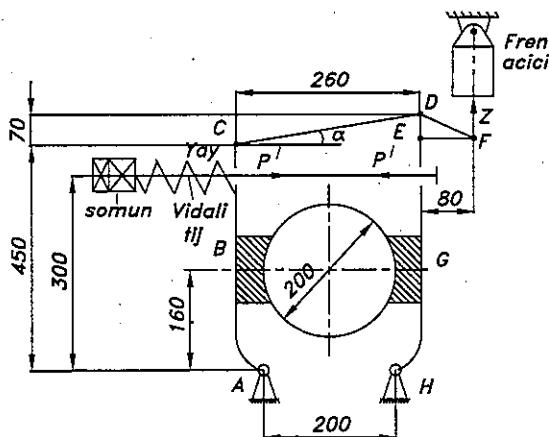

Sekil 5.30 Problem 5.6

PROBLEM 5.7

Bir çift pabuçlu fren ait ölçüler ve $P' = 400 \text{ N}$ 'luk yay kuvveti verilmiştir. Fren pabuçları ile kasnak jantı arasındaki sürtünme katsayısı $\mu = 0,25$ olduğuna göre;

- Bu mekanizmasının sağlandığı frenleme etkisini (pabuç basma kuvvetleri ve fren momenti) bulunuz.
- Freni çözmek için gerekli Z çekme kuvvetini hesap ediniz.

Sekil 5.31 Problem 5.7

ÇÖZÜM:

- Frenleme esnasında P' yay kuvvetinden ötürü kasnak ile pabuç arasında oluşan basma kuvveti P olsun.

AC fren kolunun denge koşulu olarak $\sum M_A = 0$ yazılırsa buradan P için

$$P' \cdot 300 - P \cdot 160 = 0$$

$$400 \cdot 300 = P \cdot 160$$

$$P = \frac{300}{160} \cdot 400 = 750 \text{ N}$$

değeri elde edilir.

Pabuçlarda kasnak arasında oluşan çevresel kuvveti:

$$T = P \cdot \mu = 750 \cdot 0,25 = 187,5 \text{ N}$$

olur. Bunlar bir kuvvet çifti oluşturduklarından frenleme momenti olarak:

$$M_f = 2 \cdot T \cdot \frac{D}{2} = 37500 \text{ Nmm} = 37,5 \text{ Nm} \quad \text{bulunur.}$$

- Frenin çözülebilmesi için en azından P yay kuvveti veya N pabuç basma kuvvetinin yenilmesi yeterlidir. Bu amaçla CD koluna etkimesi gereken kuvveti F_1 ile gösterirse her iki durumda da F_1 için aynı değerin bulunması gereklidir. Yine

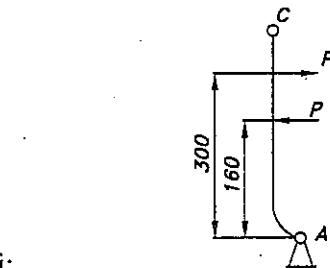
$$\sum M_A = 0 \quad \text{dan}$$

$$F_1 \cdot \cos \alpha \cdot 450 - P' \cdot 300 = 0$$

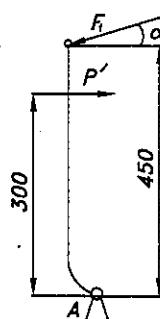
yazılır. Buradan α , CDE üçgeninden kolayca

$$\tan \alpha = \frac{70}{260} = 0,27 \quad ; \quad \alpha = 15^\circ$$

bulunur.

Sekil 5.32 Problem 5.7

Sekil 5.33 Problem 5.7

$$F_1 = \frac{300}{450} \cdot \frac{1}{\cos \alpha} \cdot P' = \frac{300}{450} \cdot \frac{1}{0,966} \cdot 400 = 276 \text{ N}$$

olarak bulunur. Fren çözme kuvveti Z 'nin elde edilebilmesi için DEF gönye kolunun E noktasına göre denge koşulunu yazmak yeterlidir.

$$\sum M_E = 0$$

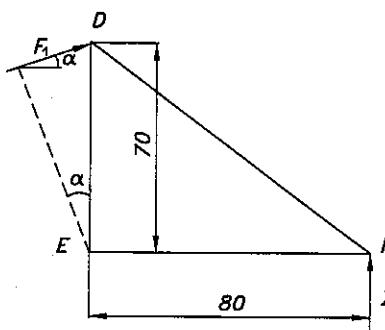
$$F_1 \cdot 70 \cdot \cos \alpha - Z \cdot 80 = 0$$

$$276 \cdot 70 \cdot 0,966 = Z \cdot 80$$

Buradan

$$Z = 233,2 \text{ N}$$

elde edilir.

Sekil 5.34 Problem 5.7

PROBLEM 5.8

Bir köprülü krenin yük tutma freni şekilde görülmektedir. $n = 750 \text{ d/dak'lik}$ bir hızla dönen motor mili üzerindeki bu fren atalet kuvvetleri de dahil $700 \text{ Nm}'lik$ tüm tahrik momentlerini karşılayabilmektedir.

Ferodo kaplı pabuçlarda sürtünme katsayısı $\mu = 0,3$ tür. Magnetik çözücüün çekirdek ağırlığı 70 N olduğuna ve boyutlar [mm] cinsinden verildiğine göre:

- G fren ağırlığını tayin ediniz.
- Pabuçların b genişliğini bulunuz.
- Pabuçların kayma yüzeyinde oluşan maksimum basma gerilmesini hesaplayınız. Emniyetli bir değer olup olmadığını belirtiniz.
- Freni çözmek için gerekli radyal boşluk $\lambda = 1,5 \text{ mm}$ olduğuna göre fren çözücüün h strokunu bulunuz.

ÇÖZÜM:

a) Fren kasnağındaki teğetsel kuvvet:

$$T = \frac{M_d}{D} = \frac{70000}{450} \cong 1555 \text{ N}$$

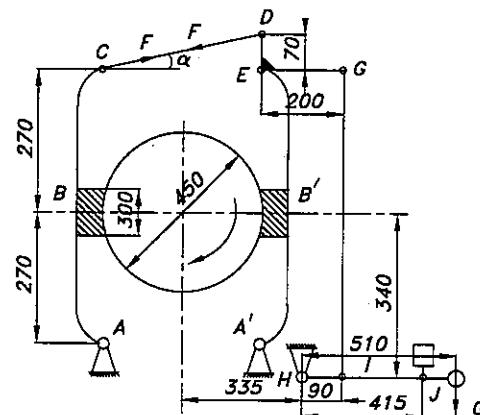
$T = P \cdot \mu$ den pabuç basma kuvveti:

$$P = \frac{T}{\mu} = \frac{1555}{0,3} = 5183 \text{ N}$$

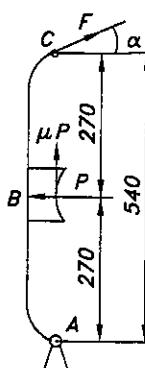
olur. AC kolunun denge denklemi:

$$\sum M_A = 0$$

$$P \cdot 270 - F \cdot \cos \alpha \cdot 540 = 0$$

Sekil 5.35 Problem 5.8

Sekil 5.36 Problem 5.8

dir. Buradan CD kolundaki F germe kuvvetini elde edebilmek için öncelikle α nin bulunması gereklidir. CDE üçgeninden:

$$\cos\alpha = \frac{\overline{CE}}{\overline{CD}}$$

dir. İki dik kenar uzunluğu bilindiğine göre ($\overline{CE} = 450 \text{ mm}$; $\overline{ED} = 70 \text{ mm}$) hipotenüs de belli demektir.

Yani $\overline{CD} = 454,4 \text{ mm}$ dir. Buradan

$$\cos\alpha = \frac{450}{454,4} = 0,998$$

Bu değer yukarıda yazılı AC kolunun denge denkleminde yerine konur, sayısal işlemler yapılrsa:

$$5183 \cdot 270 - F \cdot 0,988 \cdot 540 = 0$$

$$F = 2623 \text{ N}$$

bulunur.

FI kolundaki çekme kuvvetini bulabilmek için DEG gönye kolunun denge koşulu yazılmalı:

$$\sum M_E = 0$$

$$F \cdot \cos\alpha \cdot \overline{DE} - F' \cdot \overline{EG} = 0$$

$$2623 \cdot 0,988 \cdot 7 - F' \cdot 20 = 0$$

Buradan

$$F' = 907 \text{ N}$$

bulunur.

Gerekli fren ağırlığını bulabilmek için HG fren kolunun denge durumu ele alınmalıdır.

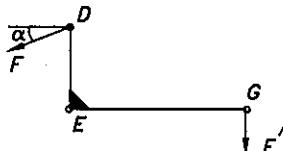
$$\sum M_H = 0$$

$$G \cdot 51 + G_m \cdot 41,5 - F' \cdot 9 = 0$$

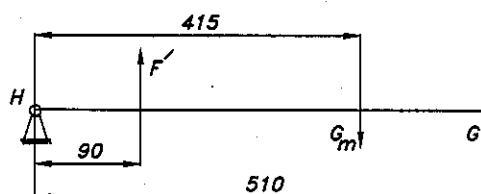
$$51 \cdot G = 907 \cdot 9 - 70 \cdot 41,5$$

$$G = 103 \text{ N}$$

bulunur.

Sekil 5.37 Problem 5.8

Sekil 5.38 Problem 5.8

b) Sürtünme yüzeyinin birim alanı başına absorbe edilen gücü :

$$p \cdot v \cdot \mu = 1000 \text{ kw/m}^2$$

alalım.

Açısal hız:

$$\omega = \frac{\pi \cdot 750}{30} = \frac{\pi \cdot 750}{30} = 78,5 \text{ rad/s}$$

dir. Frenleme esnasında yutulan güç:

$$N = M_d \cdot \omega = 700 \cdot 78,5 \cong 55000 \text{ W}$$

İki pabucun toplam projeksiyon alanı:

$$A = 2 \cdot l \cdot b = 2 \cdot 0,3 \cdot b \left[\text{m}^2 \right]$$

dir. Bu duruma göre:

$$p \cdot v \cdot \mu = 1000 = \frac{N}{A} = \frac{55000}{0,6 \cdot b}$$

den $b = 0,1 \text{ m}$ bulunur.

c) Maksimum basınç:

$$P_{\max} = \frac{P}{b \cdot l} = \frac{5183}{10 \cdot 30} = 17,27 \text{ N/cm}^2 \leq p_{em}$$

$p_{em} = 20 \text{ ila } 30 \text{ N/cm}^2$ alındığından emniyetlidir.

d) B' pabucunun sabit kaldığı buna karşılık sadece B pabucunun açıldığı düşünülürse fren açmadaki radyal kurs boyu 2λ olur.

Buna göre :

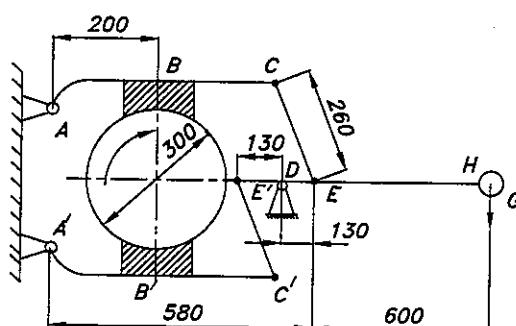
$$h = 2\lambda \cdot \frac{AC}{AB} \cdot \frac{EG}{ED} \cdot \frac{HJ}{HI}$$

dir. Değerler yerine konursa:

$$h = 2 \cdot 1,5 \cdot \frac{54}{27} \cdot \frac{20}{7} \cdot \frac{41,5}{9} = 79 \text{ mm} \text{ bulunur.}$$

PROBLEM 5.9

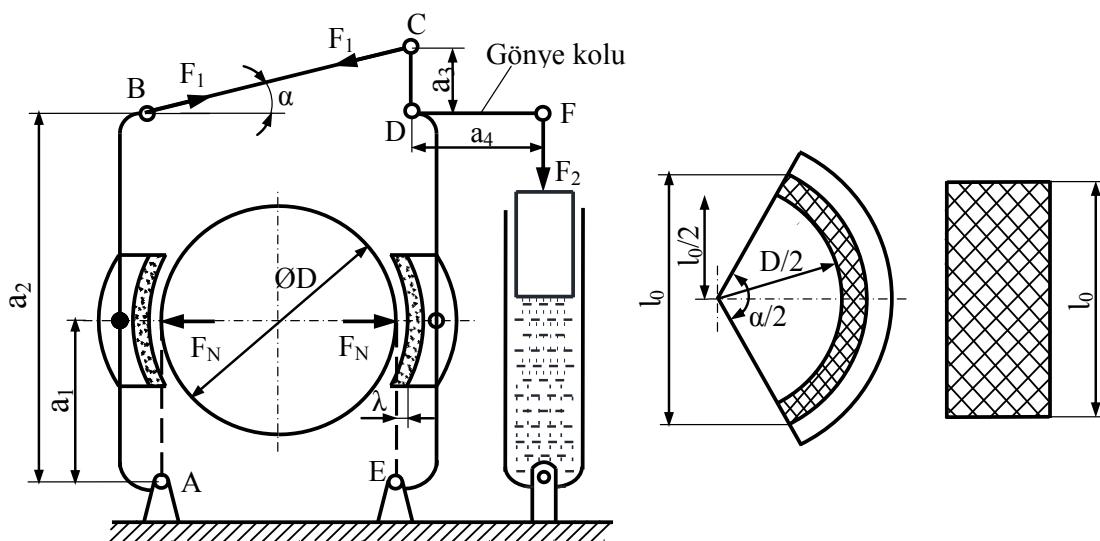
Şekilde bir çift pabuçlu fren tertibatı [mm] olarak ölçüleriyle verilmiştir. Sürtünme katsayısı $\mu = 0,25$ ve fren ağırlığı 159 N dur. Bu düzenin fren etkisini (frenleme momentini) bulunuz.

Şekil 5.39 Problem 5.9

Fren koluun $E'H$ parçasının denklemi yazılırsa CE ve $C'E'$ kollarındaki çekme kuvvetleri bulunabilir. Bu kollardaki P' kuvvetleri D mafsalına göre eşit uzaklıkta ve paralel olduklarından kuvvet çifti oluştururlar. Buna göre denge denklemi:

ÖRNEK 11.2. Bir köprülü vincin yük kaldırma mekanizmasına ait elektro-hidrolik çözüçülü fren tasarımı şekildeki gibidir. Motor mili 940 d/d ile dönmekte olup ilettiği güç $N=9$ kW'dır. Çift pabuçlu olarak seçilen fren için aşağıdaki büyülükler bilinmektedir. Çubuk boyutları: $a_1=160$ mm, $a_2=320$ mm, $a_3=80$ mm, $a_4=320$ mm, fren balatasının genişliği $b_0=70$ mm, sürtünme katsayısı $\mu=0,25$, emniyetli yüzey basıncı $P_{em}=7$ daN/cm² ve emniyetli ısı gücü değeri $(P \cdot V \cdot \mu)_{em} = 50 \frac{\text{daN}}{\text{cm}^2} \cdot \frac{\text{m}}{\text{sn}}$ dir. Fren kasnağı çapı $D=200$ mm ve merkez açısı $\alpha=70^\circ$ olan fren pabuçlarının açılma miktarı $\lambda=1,6$ mm dir. Buna göre frenin kontrolünü yapınız.

ÇÖZÜM:

a) İletilen moment:

$$M_b = 9550 \cdot \frac{N}{n} \Rightarrow M_b = 9550 \cdot \frac{9}{940} \Rightarrow M_b = 91,436 \text{ N.m}$$

Normal işletmelerde $k=2...3$ alınabileceğine göre $k=2,5$ seçilirse frenleme momenti;

$$M_{fr} = k \cdot M_b \Rightarrow M_{fr} = 2,5 \cdot 91,436 \Rightarrow M_{fr} = 228,590 \text{ N.m}$$

Fren pabuçlarındaki normal kuvvet;

$$F_N = \frac{M_{fr}}{D/2}, \quad F_N = \frac{F_{fr}}{2 \cdot \mu} \Rightarrow F_N = \frac{M_{fr}}{D \cdot \mu} \quad \text{olur.} \quad F_N = \frac{M_{fr}}{D \cdot \mu} \Rightarrow F_N = \frac{228,590}{0,20 \cdot 0,25} \Rightarrow F_N = 4571,8 \text{ N}$$

$$\tan \beta = \frac{a_3}{D} \Rightarrow \tan \beta = \frac{80}{200} \Rightarrow \tan \beta = 0,4 \Rightarrow \beta = 21,8^\circ$$

BC çubuğundaki kuvvet için A noktasına göre moment yazılırsa;

$$F_i = F_N \cdot \frac{a_1}{a_2} \cdot \frac{1}{\cos \beta} \Rightarrow F_i = 4571,8 \cdot \frac{160}{320} \cdot \frac{1}{\cos(21,8^\circ)} \Rightarrow F_i = \frac{731489,361}{297,115} \Rightarrow F_i = 2461,973 \text{ N}$$

b) Eldro çalışmadığı zaman frenlemeyi sağlayacak yay kuvveti:

D noktasına göre moment alınırsa,

$$F_1 \cdot \cos\beta \cdot a_3 - F_2 \cdot a_4 = 0 \Rightarrow F_2 = F_1 \cdot \frac{a_3}{a_4} \cdot \cos\beta \Rightarrow F_2 = 2461,973 \cdot \frac{80}{320} \cdot \cos(21,8^\circ) \Rightarrow F_2 = 553,944 \text{ N}$$

Çubuk kollarındaki dönüşüm oranlarından yararlanarak yay kuvveti diğer bir şekilde bulunabilir.

$$i_{top} = \frac{a_2 \cdot a_4}{a_1 \cdot a_3} \Rightarrow i_{top} = \frac{320}{160} \cdot \frac{320}{180} \Rightarrow i_{top} = 8 \text{ ve } F_2 = \frac{F_n}{i_{top}} \Rightarrow F_2 = \frac{4571,8}{8} \Rightarrow F_2 = 553,944 \text{ N}$$

c) Eldro'nun hareket yüksekliği;

$$h = 2,2 \cdot \lambda \cdot i_{top} \Rightarrow h = 2,2 \cdot 1,6 \cdot 8 \Rightarrow h = 28,16 \text{ mm}$$

d) Fren malzemesinin kontrolü;

d1) Fren malzemesinin yüzey basıncına göre kontrolü:

Fren pabucu yüksekliği;

$$\ell_0 = D \cdot \sin \frac{\alpha}{2} \Rightarrow \ell_0 = 200 \cdot \sin \frac{70}{2} \Rightarrow \ell_0 = 114,715 \text{ mm} = 0,114 \text{ m}$$

Yüzey basıncı;

$$P_{max} = \frac{F_N}{b \cdot \ell_0} \leq P_{em} \Rightarrow P_{max} = \frac{4571,8}{70 \cdot 114,7} \Rightarrow P_{max} = 0,569 \text{ N/mm}^2 = 56,9 \text{ N/cm}^2 = 5,69 \text{ daN/cm}^2$$

Bu durumda, $P_{max} = 5,69 \text{ daN/cm}^2 \leq P_{em} = 7 \text{ daN/cm}^2$ olduğundan emniyetlidir.

d2) Fren malzemesinin yüzey basıncına göre kontrolü:

Fren kasnağının çevre hızı;

$$V = \frac{\pi \cdot D \cdot n}{60} \Rightarrow V = \frac{\pi \cdot 0,2 \cdot 940}{60} \Rightarrow V = 9,84 \text{ m/sn}$$

Böylece $(P \cdot V \cdot \mu)_{max} = (P \cdot V \cdot \mu)_{em}$ eşitliğinde bilinen diğer büyüklükler yerine yazılırsa;

$$(P \cdot V \cdot \mu)_{max} = 5,69 \cdot 9,84 \cdot 0,25 \Rightarrow (P \cdot V \cdot \mu)_{max} = 14 \frac{\text{daN}}{\text{cm}^2} \cdot \frac{\text{m}}{\text{sn}} \text{ olur.}$$

Göründüğü gibi;

$$(P \cdot V \cdot \mu)_{max} = 14 \frac{\text{daN}}{\text{cm}^2} \cdot \frac{\text{m}}{\text{sn}} \leq (P \cdot V \cdot \mu)_{em} = 50 \frac{\text{daN}}{\text{cm}^2} \cdot \frac{\text{m}}{\text{sn}}$$

olduğundan emniyetlidir.